

A TRAGIC EROTIC TRIANGLE

Gheorghe Glodeanu

Prof., PhD, Technical University of Cluj-Napoca – Baia Mare North University Center

Abstract: St. O. Iosif, Dimitrie Anghel and Natalia Negru constitute a singular erotic triangle in Romanian literature. If there are cases when love manages to bring dreamed happiness (Ion and Nelly Pillat, Ioana and Liviu Petrescu etc.), however, in the most cases, betrayals and unrequited feelings cause a terrible pain, that leads to the couple disaggregating or even to the protagonist disappearance. Struggling love between those three writers represents a typical case then love destroys.

Keywords: letter, love, parting, erotic triangle, poet, poem

Șt. O. Iosif, Dimitrie Anghel și Natalia Negru alcătuiesc un triunghi erotic singular în literatura română. Dacă în unele cazuri iubirea reușește să aducă fericirea visată (Ion și Nelly Pillat, Ioana și Liviu Petrescu etc.), de cele mai multe ori, însă, trădările și sentimentele neîmpărtășite provoacă o durere teribilă, ce duce la dezagregarea cuplului sau chiar la dispariția protagoniștilor. Iubirea zburciunată dintre cei trei scriitori reprezintă un caz tipic în care dragostea ucide.

Ștefan Octavian Iosif s-a născut în data de 11 octombrie 1875, la Brașov. După examenul de bacalaureat, în 1895, se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie din București, specializarea filosofie, dar nu își finalizează studiile. Scriitor prolific, publică numeroase traduceri și versuri proprii. Primul său volum de poezii originale se intitulează *Versuri* și a apărut în 1897. Peste un an, participă la înființarea revistei *Floarea-albastră*. În 1900 îl cunoaște pe Dimitrie Anghel, de care îl va lega o prietenie puternică, cei doi semnând o serie de opere cu pseudonimul comun A. Mirea. Este vorba de volume precum *Cometa* și *Caleidoscopul lui A. Mirea*. După retragerea lui Vlahuță și a lui Coșbuc de la conducerea revistei *Semănătorul*, cei doi se instalează în fruntea publicației. În 1903, Șt. O. Iosif se logodește cu Natalia Negru, tânără cu veleități literare, pe care reușește să o cucerească prin intermediul operei sale. Ceva similar se petrece și în romanul *Jocurile Daniei* de Anton Holban. Cei doi se căsătoresc în 1904, iar peste un an se naște unicul lor copil, Corina. Aceasta este cea care inspiră frumoasele cântece de leagăn ale poetului.

Natalia Negru s-a născut în 1882 în localitatea Buciumeni. A urmat cursurile școlii primare la Galați și pe cele liceale la București. În 1901, se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, pe care a absolvit-o în 1907. Pe Ștefan Octavian Iosif îl cunoaște pe vremea studenției, când frecventează biblioteca Fundației Universitare „Carol I”, unde poetul era custode. După publicarea a trei volume de versuri, acesta era considerat un poet consacrat în viața literară a timpului. Din păcate, tânăra soție bovarică nu este fericită în compania poetului boem, puternic introvertit și excesiv de timid. Neglijent, întârziind mereu

de acasă și având o situație materială precară, Șt. O. Iosif nu poate îndeplini visele ambițioase ale soției sale. Pe fondul unor nemulțumiri continue, Natalia se apropie de Dimitrie Anghel, devotatul prieten de familie. Nelipsit din casa tânărului cuplu, cel supranumit „poetul florilor” se îndrăgostește de frumoasa soție a camaradului său. Drept urmare, seducătorul temperamental face tot ce îi stă în putință pentru a-i despărți pe cei doi. Lansează chiar propunerea să se bată în duel, iar femeia să rămână trofeul celui care supraviețuiește. Sentința de divorț este pronunțată în data de 21 iunie 1911. Cum cel care a părăsit domiciliul conjugal a fost Șt. O. Iosif, verdictul este dat în favoarea soției abandonate. Profund dezamăgit că și-a pierdut atât soția pe care o adora, cât și cel mai bun amic, poetul se stinge de durere în data de 22 iunie 1913 în urma unei comotii cerebrale.

Rămasă liberă, Natalia Negru se căsătorește cu Dimitrie Anghel (1872-1914) la 3 noiembrie 1911. Boemul și intempestivul fiu de moșier, care a frecventat cafenelele pariziene, îi promite femeiienerate o existență pe care Șt. O. Iosif nu i-o putea oferi. Din păcate, nici această căsătorie nu aduce fericirea visată. Dimpotrivă, mariajul se transformă, curând, într-un veritabil coșmar, încheiat tragic în noiembrie 1914. Soțul gelos și dominator își închide nevasta în casă, nu dorește să primească pe nimeni și nici nu vrea să meargă undeva. Drept consecință, adesea, cuplul este zguduit de puternice scene de gelozie. Un asemenea episod petrecut la Tecuci, la părinții Nataliei, aduce finalul tragic al poetului. Pentru a-și face soția să sufere, Dimitrie Anghel începe să povestească de ipoteticele sale relații extraconjugale. Nedorind să asculte, Natalia amenință că se ridică și pleacă. Spiritele se încing tot mai mult, până când Anghel amenință că, dacă mai face un pas, o împușcă. Se pare că „poetul florilor” avea un revolver de care nu se despărțea niciodată. Cum soția nu îi ascultă rugămintea, în culmea disperării, Anghel trage un foc de armă cu intenția de a o speria. Din păcate, glonteale ricoșează și o rănește superficial. Văzându-și consoarta plină de sânge căzută la pământ, poetul crede că a ucis-o, motiv pentru care încearcă să se sinucidă împușcându-se în piept. Nu se stinge imediat, ci după două săptămâni de chin, la 13 noiembrie 1914. În ciuda îngrijirilor acordate de către fratele său medic la spitalul din Iași, Dimitrie Anghel este răpus de septicemia provocată de infectarea rănii.

Drama „femeii fatale” nu se termină odată cu dispariția celor doi poeți. Fiica ei din prima căsătorie, Corina, moare în timpul bombardamentului lansat de către armata germană asupra Bucureștiului în data de 13 septembrie 1916. Mai exact, ea este lovită de schija unui proiectil aruncat dintr-un zeppelin german ce survola capitala. Se pare că numărul 13 are conotații tragice în destinul zbuciumat al Nataliei Negru.

Povestea subiectivă a celor două iubiri nefericite este relatată de către femeia cu veleități literare în romanul autobiografic intitulat *Helianta*, dar informații interesante găsim și în schimbul epistolar dintre cei trei protagoniști. Alte detalii ne oferă volumul *Durerile poeziei. Amintiri*, purtând semnătura Nataliei Negru. Rămasă singură, autoarea nefericită continuă să scrie și să traducă, fără să devină, însă, un nume important în viața literară. După două mariaje furtunoase, ea se recăsătorește cu teologul Ioan Gheorghe Savin (1885-1973), alături de care are o viață mult mai calmă. Bătrână și uitată, femeia fatală de odinioară, capabilă să trezească pasiuni criminale, se stinge din viață în data de 2 septembrie 1962, la Tecuci, în pragul vârstei de 80 de ani.

Considerată vinovată pentru moartea celor doi poeți, Natalia Negru a fost nevoită să îndure opoziția publică, fiind aspru condamnată de către contemporani. În *Istoria literaturii de la origini până în prezent*, disecând ironic melodrama celor trei protagoniști, G. Călinescu vorbește destul de caustic la adresa ei. Reconstituind povestea tragi-comică a triumfului erotic, istoricul literar menționează faptul că, la înmormântarea lui Dimitrie Anghel, o doamnă

„patrioată” din mulțime i-a strigat următoarele muzei irezistibile: „*Mizerabilo, care omori pe toți oamenii mari ai țării!*” (G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ediție și prefață de Al. Piru, București, Editura Minerva, 1982, p. 691) La rândul lui, criticul Șerban Cioculescu se dovedește necruțător în ceea ce o privește pe seducătoarea dona Juana. Situându-se de partea victimelor, în *Itinerar critic I* (Editura Eminescu, 1973) și în *Itinerar critic II* (Editura Eminescu, 1976), reputatul exeget al operei lui Caragiale îl consideră pe Iosif „*un mare naiv*”, „*dezarmat înaintea unei agresiuni bine calculate*”. Pe de altă parte, Natalia îi apare drept „*o tânără deșteaptă, îndrăzneată, mai mult actriță decât poetă*”. Înzestrată cu o luciditate debordantă, seducătoarea joacă un rol, prin care dorește să obțină două lucruri: matrimoniul și notorietatea literară. Peste ani, povestea dramatică a triumphiului erotic a fost reluată de către Al. Cistelean. În maniera sa ironico-caustică specifică, acesta vede în Natalia Negru o „*femeie-drog*”, cum au mai fost atâtea în literatură.

Acestea sunt datele problemei. Dar iată ce spun documentele. În 1969, Horia Oprescu a publicat o amplă selecție din corespondența primită și cea trimisă de către Șt. O. Iosif (*Corespondență*, Ediție îngrijită, Note și Cuvânt înainte de Horia Oprescu, Editura Pentru Literatură, 1969). Volumul conține nouă secțiuni ample, inegale ca întindere, redactate în epoci diferite. Două dintre ele vizează corespondența amoroasă semnată de către Șt. O. Iosif, Natalia Negru și Dimitrie Anghel. Mai exact, capitolul al V-lea reunește *Corespondența dintre Șt. O. Iosif și Natalia Negru*, în timp ce capitolul următor conține *Scrisori trimise de Dimitrie Anghel Nataliei Negru*. Din păcate, nu s-au păstrat epistolele pe care le-a trimis femeia fatală „*poetului florilor*”. Pe parcursul a două sute de pagini, putem reconstitui romanul epistolar de dragoste dintre Șt. O. Iosif și Natalia Negru. Se pare că poetul singuratic și ursuz nu se aștepta să trezească interesul uneia dintre cititoarele sale. Drept urmare, în ciuda prejudecăților timpului, e nevoie ca tânăra studentă să preia inițiativa. Natalia însăși este cea care îi povestește lui Horia Oprescu, la senectute, cum l-a cunoscut pe Iosif. Episodul este relatat în prefața volumului de *Corespondență*. Poetul și Muza lui se întâlnesc prin intermediul operei. Juna studentă cu ambiții literare este atrasă de scriitorul care se bucura deja de un oarecare prestigiu în lumea literelor. Ea este cea care face primul pas către sfiosul custode al bibliotecii de la Fundația universitară. Cum poetul cu ochi blajini nu observă că este privit dintr-un ungher ascuns numit „*colțul cu dor*”, cititoarea pasionată se vede obligată să recurgă la o veritabilă strategie a seducției. Luându-și inima în dinți, într-o bună zi, Natalia îi transmite bibliotecarului cu veleități scriitoricești – împreună cu fișa prin care solicita o carte – și un bilețel cu câteva versuri personale, dar și cu dorința de a primi un răspuns. Apoi, în mod strategic, nu se mai arată câteva zile. Deși stângace, versurile nimeresc la țintă, zdruncinând inima adormită a poetului. În data de 4 februarie 1903, acesta îi răspunde tinerei admiratoare. Formula de adresare și maniera în care vorbește despre sine trădează modestia lui Șt. O. Iosif: „*Slăvită domniță, Sunt un biet grămătic, nevrednic de prietenia dumitale – o mărturisesc – dar mă tem ca pedeapsa ce-aș merita-o să nu fie prea aspră ca s-o pot îndura*”. Poetul constată faptul că, de când nu mai zărește strălucirea ochilor albaștri, „*s-a întunecat pământul și cerul, și tot nor și posomorât e pretutindeni*”. Plecând, a luat primăvara cu ea, iar „*colțul cu dor*” unde-i plăcea să zăbovească „*domniței visătoare*” a rămas pustiu. În lipsa ei, ceasurile trec anoste și grele și moare de urât. „*Sărmanul grămătic de la Fundație*” înțelege destul de greu ceea ce se întâmplă cu el și nu îi vine să creadă că s-a trezit din lunga letargie. El este poetul, dar recunoaște că Natalia este muza, cea care știe să tulbure și să amăgească un biet suflet cu farmecul unui vers. Adevărata poezie este ea însăși. Citindu-i versurile, descoperă ceva din zâmbetul ei tainic și din misterul ochilor albaștri care i-au răpit toate

gândurile. Nu e de mirare că maestrul ursuz se îndrăgostește de propriul discipol. Recunoaște pericolul ce îl pândește, dar nu realizează proporțiile dezastrului ce îl așteaptă: „*Și de aceea ești de două ori mai primejdioasă și mă tem de dumneata cum s-ar teme un rob înamorat de stăpâna lui*”. Poetul semnează Steo, acesta fiind apelativul cu care este cunoscut în rândul prietenilor. La rândul lui, de la numele Natalia, Iosif ajunge la diminutive precum Lia, Li, Liușor, Liliana, Lilian. Odată făcut primul pas, obstacolele dintre cei doi tineri se prăbușesc. Adesea, Natalia îi trimite din versurile proprii, pentru ca poetul să se pronunțe asupra lor. Deși cam stângace, ele reușesc să îl impresioneze puternic pe grămăticul de la Fundație deoarece vorbesc despre dragoste, dor, singurătate. Întâlnirea cu Natalia Negru îl marchează profund pe solitarul Șt. O. Iosif, schimbându-i în mod radical cursul vieții.

Deja printre primele scrisori ale Lilianeii se găsește una care vorbește în mod elocvent despre concepția ei asupra vieții. Alcătuit într-o proză ritmată ce se dorește a fi poezie, păstrând vădite accente eminesciene, mesajul este datat 24 mai 1903: „*Steo/ Idealul meu a fost și este – să pot face pe cineva fericit cât oi trăi./ Te-am întâlnit pe tine./ Dumnezeu să-mi ajute! Rămâi!/ Ești visul meu dintâi,/ Iubirea mea din urmă*”. Din păcate, momentul de armonie deplină nu ține mult. În ciuda promisiunilor de iubire veșnică, grijile materiale destramă în mod treptat fericirea inițială a cuplului. Cu toate acestea, nu poate fi negat faptul că, la începutul relației lor, Natalia Negru l-a iubit pe Șt. O. Iosif. Sau a crezut că îl iubește.

În momentele în care se ceartă, Steo îi trimite scrisori desperate. Îi scrie din mijlocul familiei, iar ai lui sunt fericiți că poetul boem și excesiv de timorat încearcă să își schimbe stilul de viață. O modificare care i se datorează Nataliei. Trece pe strada ei, cu speranța că o va revedea. Regretă amarnic pasul greșit, dar nu explică în ce constă el, de regulă fiind vorba despre lucruri minore. O așteaptă cu înfrigurare la bibliotecă și devine trist constatând că ea nu vine. Ajunge, însă, o crenguță de liliac primită din partea iubitei pentru ca starea de spirit a îndrăgostitului să se schimbe. Recunoaște că, uneori, Li are plăcerea sadică de a-l chinui, ca pe urmă să se îndure de el. Poetul înzestrat cu o sensibilitate exacerbată este tulburat, tremură, dar furtuna se topește la cel mai mic zâmbet al femeii adorate. Pesimist, constată faptul că lumea este rea și nu le dă pace. Viața e tristă, iar traiul e plin de amărăciune. Și Li e plictisită de atâtea mizerii câte sunt pe lume. Dezamăgit de necazurile existenței cotidiene, visează că este un mieluşel dezmiertat de mâna stăpânei sale atunci când ea se trezește. Din visul idilic îl trezește, însă, realitatea brutală: „*Stau la «Minerva» și aștept corecturi. Și tare mi-e urât! Mor de urât! Mi-e dor de Li și mi-e silă de toate și iar mi-e dor de Li, numai de Li. Eu nu vreau decât Li pe lumea asta. Tot ce e frumos și sfânt e Li. Încolo nu mai vreau să știu. Vine Li deseară?*”

În scrisoarea datată 27-28 mai 1903, Șt. O. Iosif, obosit de mizeriile existenței cotidiene, se întoarce spre draga lui Lia „ca la un izvor de gânduri sfinte, de bucurii curate”. Gândul la ea reușește să aducă visata alinare. Poetul vorbește de răutatea lumii, de care se încredințează tot mai mult. Recunoaște că a așteptat-o cu înfrigurare și a tremurat ori de câte ori s-a deschis ușa, deși știa că nu poate să vină. Nu a mai văzut-o de câteva zile și, ca să se liniștească, îi citește scrisorile. La un moment dat, se întreabă dacă a meritat „norocul acesta suprem” de a o întâlni. Un noroc ce se va transforma în nenorocul suprem. O numește „înger drag” și îi mulțumește pentru cuvintele frumoase pe care i le adresează. Este atacat în presă punându-i-se la îndoială talentul, dar iubirea și gândul la ea îi dau curaj. La un moment dat, Natalia își numește prietenul „Lucaefăr drag și scump”. În viziunea ei, Steo este o variantă contemporană a lui Eminescu, de unde și supralicitarea valorii poetului.

Există o vădită discrepanță între stilurile celor doi corespondenți. Spre deosebire de hipersensibilul Iosif, Natalia este o bovarică, o visătoare ce își proiectează visul de fericire în

compania lui Steo, numit la 5 iulie 1903 „Steluță dragă și iubită”. Amazoana recunoaște că a stat până târziu pe o bancă din curte cu privirea dusă pe gânduri. Cu ochii la lună, își face o serie de planuri în compania omului iubit. Abia stropii de ploaie o trezesc din starea de reverie în care se cufundă. Visul din starea de veghe continuă și în timpul somnului, ca dovadă că iubita se gândește în mod serios la el. Se pregătește să își întâlnească prietenele, care nu vor ezita să o întrebe de Steo. Consideră, însă, că există lucruri pe care ar trebui să le știe doar ei doi. Recunoaște faptul că Iosif e bun și sincer, în sensul că spune ceea ce simte. Se întreabă, însă, dacă este vorba de ceva statornic sau numai de un capriciu de primăvară. Și ei îi este dor, un dor „trist și vag”, asemănător cu cel al simboलिștiilor, mai mult livresc decât real. Rămâne neîncrezătoare, deoarece știe că o greșeală ar costa-o „seninătatea sufletului toată viața”. Apreciază frumusețea versurilor lui Steo, astfel încât am putea spune că Lia se îndrăgostește mai mult de operă decât de omul din spatele ei.

La 13 iulie 1903, Natalia Negru îl numește pe Iosif „frățiorul meu drăguț” și își semnează epistola „Sora ta”. Este dovada clară că această relație nu prea are nimic erotic, bazându-se pe fascinația exercitată de opera poetului. Nu întâmplător, Natalia Negru își exprimă entuziasmul față de poezia *Apus*, care a văzut lumina tiparului în nr. 28 din 1903 al revistei *Semănătorul*. Neîncrezătoare în propriul talent, Lia îl numește „Luceafărul meu scump”. Îi cere să îi scrie cât mai des, lăsând să se înțeleagă faptul că părinții ei, totuși, îl acceptă. Ființă romantică, visează la momentul în care se vor întâlni amândoi în duminică și vor privi fermecați apusul soarelui și răsăritul lunii. Îi cere să îi răspundă cât mai repede și își exprimă dorința ca el să nu mai fie atât de ocupat atunci când îi scrie.

În data de 15 iulie 1903, Natalia îi trimite o lungă epistolă în versuri, care sună cam așa: „*Dragă Steo, ce mai faci?/ Stai în București, și-mi taci?...// Și nouă nu ne mai scrii/ De e rău, de-s bucurii?*” Scrisoarea următoare este o poveste în versuri, intitulată *Izvorul și floarea*. Sunt creații ce vorbesc despre dorința Nataliei de a scrie cât mai mult, dar dezvăluie și talentul precar al acesteia. Asaltul poetic continuă în 22 iulie 1903, cu poemul cu iz de doină intitulat *Nostalgie*. Conștientă de stângăcia versurilor sale, autoarea îi cere clemență maestrului, zicându-i: „*Nu râde Steluțo!...*”

Altă dată, poetul dă glas norocului pe care l-a avut întâlnind un înger care îl iubește. În manieră eminesciană, autorul *Romanțelor din Heine* este numit Steluța. Romanticul îndrăgostit vorbește despre dorul ce îl cuprinde și se simte vinovat că nu a știut să prețuiască mai bine momentele petrecute „*lângă mireasa, și crăiasa, și dulcea mea Liliana*”. La recomandările Nataliei, citește *Atala* de Chateaubriand și, ca într-o pastorală, recunoaște că ar dori să parcurgă și să comenteze asemenea lucrări în compania iubitei, într-un colț mirific din natură. Cu alte cuvinte, visează la o „tovărășie literară”, în care identifică idealul suprem. Îi cere răbdare pentru a putea îndeplini acest deziderat, considerând că timpul este aliatul lor. Acceptă cu greu hotărârea ei de a se vedea doar o dată pe săptămână, deoarece îi este mereu dor de ea. Se resemnează, însă, și așteaptă orele de fericire pe care le aduce „Sfânta Vineri”. În fiecare seară, înainte de a adormi, repetă aceeași rugăciune, prin care cere ca săptămâna să treacă mai repede pentru a fi, din nou, în compania ei.

În scrisoarea din 9 septembrie 1903, Natalia rezumă filmul apropierei lor, maniera în care Steo a devenit „Steluța” adorată a Liei, „logodnicul cel dulce” la care ea visează de atâta vreme. Cum creația este cea care îi apropie pe cei doi, epistolele abundă în trimiteri la publicațiile vremii, care sunt comentate mai mult sau mai puțin elogios. Altă dată, mesajul ia forma unui lung poem sau a unei povestiri. Deși nu pare la fel de puternic cuprinsă de iubire precum Șt. O. Iosif, Natalia trăiește vădite momente de gelozie atunci când citește versurile Mariei Cunțan din „Semănătorul” dedicate poetului.

În data de 5 noiembrie 1904, Iosif îi scrie că se pregătește să vină la Galați în calitate de logodnic. Are intenția să se prezinte în mod ceremonios în fața d-lui și a d-nei Negru ca să o ceară de soție pe Liliana lui. Amână, însă, cu câteva zile călătoria, cu speranța unei vești importante privind viitorul său. Mai exact, Iosif se gândește la o slujbă mai bine remunerată în care să fie promovată. Speră să fie avansat, dar, spre dezamăgirea lui, pe post este numit altcineva. Având gânduri matrimoniale serioase, eșecul îl marchează puternic. Este atât de afectat, încât are impresia că este urmărit de fatalitate. Ajunge la această concluzie pesimistă deoarece tot ceea ce încearcă îi iese pe dos.

Confruntat cu o situație materială precară și având studiile neîncheiate, timidul Iosif își consultă tatăl în privința drumului de urmat. Acesta se arată încântat de proiectele fiului său, pe care vrea să îl vadă fericit și laudă frumusețea viitoarei mirese. Întristat deoarece nu îi reușesc proiectele de viitor, poetul recunoaște că nu a avut încredere în sine niciodată. Singurele excepții vizează actul creației și momentele în care iubita se găsește în preajma lui: „*Tu și poezia – e tot ce am, și vă înrudiți așa de mult, că am început să vă confund și nu vă mai pot despărți una de alta*”. Gândurile negre îi sfășie sufletul, asemenea unui „*pribeag pe o câmpie ninsă, gonit de o haită de lupi*”. În ciuda insistențelor, nu reușește să se întâlnească cu profesorul Ion Bianu, șeful Bibliotecii, ca să abordeze problema delicată a posibilei sale avansări. Se bucură că la Editura Socec i-a apărut volumul *Poezii*, iar tirajul de 1500 de exemplare i se pare suficient de mare pentru o țară în care nimeni nu citește „poizele”. Recunoaște că nu credea că este atât de popular și nu știe câte din exemplarele vândute i se datorează Nataliei și prietenelor sale. Despre drepturile de autor nu suflă o vorbă, dovedind că nici în 1904 cărțile de poezie nu reprezentau o afacere.

Amânată destul de mult timp, nunta celor doi are loc în luna iulie 1904. În mesajele sale, Iosif descrie pregătirile pentru marele eveniment. Deși se anunță numeroși oaspeți, poetul dorește să își invite doar prietenii intimi. Dacă festivitatea se organizează la Buciumeni, există șanse să participe și personalități precum Iorga sau Scurtu. Se gândește ca, după nuntă, să plece la Viena, după care să se ascundă într-un sat din Tirol, unde să se dedice creației. Recunoaște că ar fi frumos și în țară, la munte, dar există pericolul de a se întâlni cu numeroși cunoscuți. La întoarcere, în septembrie, ar putea pregăti împreună examenele. Află că urmează să fie numit conservator la Muzeul „Th. Aman”, ceea ce i-ar garanta oarecum subzistența.

Următoarele piese ale schimbului epistolar insistă pe pregătirea căsătoriei, festivitate în care se implică puternic și părinții Nataliei. Cununia civilă urmează să aibă loc la Galați, iar cea religioasă, la Buciumeni. Primul eveniment este fixat pentru 25 iulie 1904, în timp ce al doilea, pentru 29. În mod paradoxal, în loc să vorbească de fericirea visată, în scrisoarea din 8 iulie, tânăra mireasă mărturisește că e supărată și plictisită de atâtea griji. Chiar și viitorului soț îi vorbește pe un ton destul de rece, telegrafic. Altă dată, aflăm că plânge tot timpul și visează urât. Sunt semne ce anticipează viitoarea dramă sentimentală.

Din păcate, deși anunțată, numirea la Muzeul „Theodor Aman” întârzie, iar Iosif se vede obligat să îi trimită scrisori disperate ministrului Spiru Haret. Vrea să scape de seria de necazuri ce i-a marcat existența, pentru ca la toamnă să fie așezați și liniștiți. Cum nu stă bine cu banii, se mulțumește cu o nuntă mică, intimă, în familie. În ceea ce îi privește pe prietenii săi, menționează că este vorba de oameni ce nu țin la formalități, iar prea mult zgomot i-ar indispuce.

Deși scrisorile nu sunt datate întotdeauna, pauzele dintre ele devin tot mai frecvente după căsătorie. Astfel, între 24 septembrie 1904 și 27 aprilie 1905 se așterne o lungă tăcere. Duminică, 1 mai 1905, Iosif i se adresează Nataliei cu apelativul „*Draga mea soțioară*” și își

aduce aminte că se împlinește un an de când au schimbat inelele. Regretă că nu sunt împreună ca să poată evoca drumul lor comun de până atunci și își exprimă dorul nețărmurit. În același timp, vorbește despre publicarea amplului poem istoric *Din zile mari* dedicat lui Ștefan cel Mare. Tot la aceeași dată, Natalia Negru rememorează evenimentele care au trecut. E contrariată că se află departe de soțul ei (pe care îl numește „Dulce și iubită stea”) și se gândește la mizeriile pe care a trebuit să le îndure în perioada care a trecut. Are, însă, încredere în iubirea lor ce crește pe zi ce trece și în bunătatea divină a lui Steo. Drept urmare, privește cu încredere al doilea an de mariaj.

Deși căsătoriți, cei doi continuă să fie mai mult despărțiți decât împreună. La un moment dat, Iosif primește o telegramă despre nașterea fetiței lor, Corina (Cocuța) și nu mai are o clipă de liniște. Din păcate, lipsa banilor și problemele de la fundație îl împiedică să își viziteze imediat soția și fiica. Schimbul epistolar vorbește despre greutățile de ordin financiar cu care se confruntă tânăra familie. Problemele se prelungesc și pe parcursul anului 1905, scrisorile rămânând singurele bucurii în lungile perioade de despărțire. Natalia locuiește la Tecuci și Buciumeni, unde beneficiază de ajutorul părinților, în timp ce Iosif încearcă zadarnic să își găsească un serviciu mai bine plătit la București. În ciuda diligențelor, numirea pe post se transformă într-o odisee ce nu se mai termină. Drept urmare, poetul se simte singur și străin și este chinuit de dor.

Situația cuplului se dovedește deosebit de precară, astfel încât tatăl Nataliei începe să fie tot mai sceptic în privința viitorului lor comun. Spune că, dacă își vor lua licența, face aripi și zboară, iar dacă nu, îi gonește cu jărdia pe după casă.

Într-o scrisoare din 1907, Natalia spune că fata lor e frumoasă și genială. În rest, mesajele vorbesc despre problemele domestice. Scrisorile oferă imaginea unei căsnicii chinuite, cu numeroase despărțiri provocate de gravele probleme materiale cu care se confruntă cei doi tineri. La un moment dat, Iosif exclamă: „*Mi-e dor tare-tare de voi, și până sâmbătă, când sper cu ajutorul lui D-zeu să vă strâng în brațe și să vă sărut până m-oi sătura, până atunci, nu știu cum aș face să treacă vremea mai repede. Mă plictisește tot ce nu e voi și ce nu-i al vostru. Mi-e nesuferit Bucureștiul și mi-e urâtă casa pustie, și numai la voi e liniștea și fericirea și bucuria mea*”.

În data de 18.12.1910, Natalia îi scrie de la Paris, unde face o călătorie împreună cu Corina. E impresionată, dar totul i se pare foarte scump. Scrisoarea se dovedește destul de rece și vorbește mai mult despre fiica lor. Este perioada premergătoare despărțirii, ceea ce explică tonul distant.

Foarte importantă privind relația dintre cei doi soți se dovedește epistola Nataliei datată 31 decembrie 1910. Este vorba de un răspuns la rândurile disperate trimise de către Steo, rânduri care, din păcate, nu s-au păstrat. Deja formula de adresare exprimă starea de spirit copleșitoare ce pune stăpânire pe epistolieră: „Bunul meu Steo”. Lia îi spune că i-a citit rândurile cu lacrimi în ochi și îi scrie plângând. A crezut că tristețea ei profundă nu poate avea grade de comparație, dar recunoaște că se înșală. Conștientizează faptul că mai trist decât ea era tocmai tovarășul ei de viață. Se întreabă a cui e vina și este de părere că nu poate fi numai a ei. Este prea abătută pentru a-i scrie mult, dar ține să îl asigure că îl iubește tot pe el: „*te iubesc tot pe tine, și dacă mai visez un moment de liniște și de mulțumire sufletească, apoi îl visez alături de tine. Cum nu poți face rost ca să vii aici, și să trăim cel puțin o lună în liniște, și poate în fericire?*” Îi cere să îi scrie, dar să nu îi mai spună lucruri triste și mai ales să nu îi vorbească despre moarte. Recunoaște că, așa cum nu o poate uita el, nici ea nu poate să nu se gândească la soțul ei. În plus, și fiica lor, Coca, „*are unele vorbe cari te pătrund la inimă*”. Este un moment sensibil, în care mariajul celor doi mai putea fi salvat. Din păcate, Iosif nu

are banii necesari pentru a face o călătorie la Paris ca să își împace consoarta. O face, în schimb, Dimitrie Anghel, gest ce va înclina balanța definitiv în favoarea acestuia din urmă.

În mod treptat, schimbul epistolar dintre cei doi se rărește în mod semnificativ, iar mesajele reflectă criza căsniciei și reprezintă tot atâtea mărturii ale despărțirii. Deși la un moment dat se părea că există dorința de împăcare, divorțul este pronunțat în data de 2 iunie 1911. Pregătindu-se să plece în străinătate pentru o lună, Iosif merge să își ia adio de la Corina și de la Natalia.

La 18 octombrie 1911, poetul îi scrie lui Avram Negru, tatăl fostei sale soții. Îi mulțumește pentru poamele primite și îi promite că o va trimite pe Corina la vie. Fata se află în grija surorilor sale, a crescut și a făcut mari progrese. Recunoaște că pe Natalia nu a mai văzut-o de la deschiderea stagiunii teatrului din Craiova. Nu a vorbit cu ea, deoarece se găsea în compania lui Dimitrie Anghel. Din gazete află că a fost și la Galați. Recunoaște că a făcut tot posibilul ca să o oprească din rătăcirea ei, dar nu a putut evita dezastrul. Finalul scrisorii este elocvent: „*Acum m-am încredințat că totul e zadarnic, și voi păstra-o în sufletul meu ca pe un copil pierdut, care mi-a fost foarte drag, dar nu m-a înțeles. Îi doresc să fie mai fericită decât cu mine și decât mine, dar tare mă tem că nu va fi așa. Și-a robit viața de-un om necinstit. Să dea Dumnezeu să nu regrete*”.

Într-o scrisoare nedată, Natalia Negru încearcă să explice eșecul legăturii lor. Femeia îndurerată apelează la funcția terapeutică a scrisului pentru a-și potoli lacrimile. Tresare prin somn suspinând și lacrimile îi șiroiesc. Ceva o apasă pe suflet, o înăbușă și nu se poate ușura decât plângând. Se întreabă apoi de ce plânge. După fericirea pe care nu a avut-o niciodată? De fapt, plânge după fericirea pe care a visat-o și pe care acum nu o mai poate visa. Consideră că Iosif speră lucruri imposibile, deoarece au încercat deja să salveze, în repetate rânduri, legătura lor. Mai mult, îl face vinovat pe poet că a adus „deznădejdea în casă”. Este de părere că slăbiciunea lui a provocat și rătăcirea ei. „*Unde-am fi putut ajunge împreună?*” se întreabă femeia bovarică înșelată în aspirațiile sale. Apoi adaugă: „*Ce sacrificii mai puteam să fac? În ce fel puteam să mai muncesc? N-am încercat orice? Cum m-aș fi putut resemna mai mult?*” Este de părere că talentul poetului nu este suficient pentru a-și jertfi viața. Bărbatului slab i se reproșează faptul că nu a făcut nimic ca să îi dea curaj în viață și ca să o păstreze alături de el. Mai mult, făcând bilanțul dezastrului, Natalia se consideră adevărata victimă. După ce timp îndelungat a ascultat de glasul inimii, ea se transformă într-o ființă pragmatică: „*Și acum, în urma dezastrului, care-i adevărata victimă? Ție îți lipsesc numai eu, dar eu cu ce-am rămas? E atâta otravă în atmosfera pe care-o respir încât mă mir cum mai pot rezista... Și-acum ce mă pui la cale să fac?... Să viu la tine... dar ce-mi făgăduiești? Care-i viața pe care-o prevezi tu? Ce n-ai făcut singur ca să spulberi ultimul rest de încredere pe care aș mai fi avut-o în tine? Cari ar putea fi prevederile tale pentru viitor? Cum? unde să trăim? Știi bine cât m-au chinuit acei ce trebuiau să-mi fie de-un ajutor. În pustiu m-am trezit, în pustiu mi-e dat să trăiesc și să mor. Acum abia înțeleg pe biata d-ra Carcalechi. Acum înțeleg cât de tristă e soarta femeii și cât rău îți poate face sentimentalismul*”.

Ultima scrisoare importantă din acest amplu și dureros corpus epistolar este datată 26 iunie 1913 și poartă semnătura lui Ștefan Iosif, tatăl poetului. Acesta o anunță pe „stimata doamnă Negru” că fiul lui a decedat, în mod neașteptat, în data de 22 iunie și că înmormântarea s-a făcut „de nevoie” deja a doua zi. Împrejurările l-au împiedicat să o înștiințeze la timp ca să o poată aduce pe Corina pentru a-și vedea tatăl pentru ultima oară. Zugrăvind împrejurările morții, părintele îndurerat povestește că Iosif a murit în mod neașteptat, fără să fie bolnav. A plecat de dimineață cu gândul să o viziteze pe Corina, la Iași, iar a doua zi familia a fost înștiințată de la spital de dispariția poetului. Se pare că ultimele lui

cuvinte au fost: „*Lăsați-mă să-mi văd nevasta și fetița*”. Ștefan Iosif își anunță fosta noră că nepoata se va putea baza întotdeauna pe dragostea bunicilor ei. Chiar majestatea sa, regina, s-a interesat de cei rămași în urma poetului și a promis că va avea grijă de copil.

Capitolul al VI-lea din volumul de *Corespondență* îngrijit de către Horia Oprescu conține *Scrisori trimise de Dimitrie Anghel Nataliei Negru*. Este vorba de texte în măsură să arunce o nouă lumină asupra insolitului triumphi erotic. Numărul mesajelor este mult mai mic, la acest lucru contribuind faptul că nu s-au păstrat și răspunsurile Nataliei. Textele reflectă apropierea treptată dintre cei doi protagoniști. Din păcate, scrisorile nu sunt datate, ceea ce împiedică reconstituirea exactă a evenimentelor.

Mai întâi, Dimitrie Anghel îi trimite un bilet „prietenei Natalia”, prin care îi solicită o întrevvedere atunci când servitoarea este plecată de acasă. Textul este semnat cu porecla poetului, Mitif. Judecând după formula de adresare, sentimentele dintre cei doi abia încep să se înfîripeze. În mesajul următor, poetul își numește iubita „Fabiola mea”, trimițând la faimoasa creștină din secolul al IV-lea care, după moartea soțului ei, și-a vândut întreaga avere împărțind-o săracilor. Și următoarele formule de adresare se dovedesc elocvente: „Coana Natalița”, „Puiul meu”, „Fabi Dragă”, „Puiul meu drag”, „Fabiola mea dragă”, „Scumpa mea Fabiola”, „Draga mea Fabiola”, „Măicuța mea dragă”, „Puiule drag”, „Coană Nataliță dragă”, „Sfinxul meu drag”, „Fabi draga mea”, „Fabi dragă”, „Puiule”, „Fabi”, „Natalia”.

Formulele de încheiere se dovedesc și ele elocvente, marcând suișurile și coborâșurile poveștii de dragoste: „Al d-tale Mitif”, „Roagă-te pentru mine!, Mitif”, „Sărutări, Mitif”, „Te sărut, dulce, dulce, Mitif”, „Mit”, „Al tău. Mitif”, „Fabius”, „Te sărut și somn bun, Fabius”, „Cu stimă, Fabius”, „Salve – Mitif”, „D. Anghel”, „Te sărut dulce, Mitif”, „Al tău, Mi”, „Mitică”, „M.”, „Anghel”.

Spre deosebire de sensibilul și retrasul Iosif, Dimitrie Anghel se dovedește un viveur, un dionisiac. Dacă visătorul Iosif trăia sub emblema lui Don Quijote, în schimb, seducătorul poet al florilor își duce existența sub zodia lui Don Juan.

Într-o scrisoare cu puternice accente ludice, Mitif vorbește despre premonițiile prietenului său, Alfred, care l-a visat murind de moarte violentă. Deși la data redactării scrisorii poetul se bucură de o excelentă sănătate fizică, rândurile au o șocantă valoare premonitoare. Singura primejdie serioasă o vede doar în posibilitatea de a muri de dorul ei. Nu se gândește să își redacteze „dispozițiunile testamentare”, deoarece singurul bun pământesc pe care îl are este ea. De asemenea, unicul lui regret este acela că nu a cunoscut-o mai devreme și de-a nu o fi iubit destul de când a cunoscut-o. Ultimul somn ar dori să îl doarmă în brațele ei. În final, poetul își imploră iubita să se roage pentru el.

Când Natalia despărțită de Iosif se află la Paris și oscilează, încă, între cei doi bărbați, Dimitrie îi scrie epistole pline de dor, în care prezintă zbuciumul sufletesc pe care îl trăiește. Spre deosebire de cel care îi era încă soț, Anghel îi spune să stea liniștită și să se odihnească. Îi cere să nu facă „economii inutile”, deoarece îi va trimite el bani suficienți pentru a o feri de orice plictiseală și de neajunsuri. Mai mult, îi cere să nu se mai adreseze „aiure”, cel vizat fiind, evident, Ștefan Octavian Iosif. În schimb, o roagă să îi scrie mai des, deoarece s-a săturat să caute degeaba în cutia cu scrisori. Promite ca a doua zi să revină cu un mesaj mai lung și o roagă să nu îl uite dacă îl mai iubește.

Se pare că a existat un moment în care Natalia era gata să reintre „în ordine”, adică să se întoarcă la Iosif. În această etapă delicată a relației lor, Anghel îi cere o ultimă întâlnire, pe teren neutru, înainte de întoarcerea ei în țară. Promite să nu îi influențeze deciziile, deși scopul lui secret era tocmai acesta. Mărturisește că o adoră în continuare și este de părere că, fără ea,

viața nu mai are niciun farmec. Intervine la C. C. Arion, ministru al cultelor și al instrucțiunii publice, ca să fie numită în învățământ, dar îi cere puțină răbdare deoarece, deocamdată, e campanie electorală și nimeni nu se interesează de altceva. Descrie incendiul care a mistuit locuința lui de la mansarda Hotelului Luvru și plânge văzând ruinele triste ale locului în care s-au iubit odinioară. Dezastrul este complet, astfel încât nu a putut salva nimic din tot ceea ce a avut. Rememorează ceasurile bune când își aștepta iubita, cele de îndoială și de lirism, precum și cele de deznădejde și de disperare și le regretă amarnic. Din „cuibul visurilor” de odinioară nu a rămas decât un morman de moloz. După cum aflăm din notele editorului, în urma procesului intentat proprietarului imobilului, D. Anghel va fi despăgubit cu suma de 50.000 de lei. Deși marcat de cele întâmplate, afirmă că este liniștit și așteaptă cu încredere viitorul deoarece știe că este iubit. Fraza finală a epistolei se dovedește elocventă în privința sentimentelor poetului: „*Mi-e dor nebunește de ochii tăi albaștri și de mâinile tale ce știu să mângâie și să aline așa de bine uneori*”.

După îndelungi privațiuni trăite alături de Iosif, se pare că generozitatea lui Dimitrie Anghel a fost cea care a influențat-o pe Natalia în luarea unei decizii finale. Poetul mărturisește că este pe cale să pornească procesul care îl va costa ceva bani, dar de pe urma căruia speră să construiască „*un cuib demn de puiul meu frumos și drag*”. Trăiește într-o continuă stare febrilă și recunoaște că ea se găsește la capătul tuturor visurilor sale. În ciuda problemelor cu care se confruntă, afirmă că viața i s-ar părea mult mai suportabilă dacă ea l-ar iubi puțin și dacă i-ar scrie mai mult. Totuși, îi reproșează faptul că a început să îl uite. Anghel recunoaște că trăiește sub imperiul unui „farmec dureros” amplificat de mirajul depărtării. Își declară iubirea și promite să înfăptuiască cele puse la cale împreună. Profund îngrijorat, seducătorul afirmă că amorul lui crește precum Făt-Frumos din lacrimă. Indeciziile și acuzațiile femeii iubite îl dor cumplit și nu înțelege cum îl poate lovi atât de crunt pe omul care o adoră.

Tot din scrisori aflăm că există momente în care și Dimitrie Anghel o duce foarte prost din punct de vedere financiar. Cu toate acestea, el este cel care plătește taxele privind procesul de divorț intentat de către Natalia împotriva lui Șt. O. Iosif. Tot el caută un avocat și se ocupă de problemele de la tribunal.

În data de 21 mai 1912, Mitif îi scrie Fabiolei despre duelul pentru care se pregătește. Dacă scapă cu bine, promite să o viziteze pe Șoseaua Șerban-Vodă, dacă nu, va fi obligat să se mute ceva mai sus, adică la Cimitirul Bellu. În acest caz, va fi nevoit să mai aștepte pentru a se revedea în alte regiuni. Din fericire, duelul cu George Ranetti nu mai are loc, deoarece incidentul se aplanează în mod pașnic prin scuzele cerute de către polemist. Scandalul din presă izbucnește datorită faptului că Natalia Negru solicită Ministerului de Instrucție o subvenție pentru tipărirea unui volum de poezii. Cel însărcinat să întocmească referatul este inspectorul general al artelor, nimeni altul decât Dimitrie Anghel. Văzând că intervențiile din presă nu încetează, poetul florilor încearcă să apare onoarea soției sale provocându-l la duel pe autorul atacurilor infame.

Se pare că certurile dintre cei doi soți erau destul de frecvente. La un moment dat, Natalia se refugiază din fața impulsivului Anghel la Râmnicu-Sărat. „Într-un moment de eclipsă a voinții”, poetul vulcanic îi trimite o scrisoare „plină de prostii și de regrete”. Revine a doua zi, cerându-i să nu citească scrisoarea elaborată într-un moment de disperare. Regretă totul și este cuprins de un dor nebun. Trupul și sufletul îi este martirizat și, asemenea lui Iisus pe cruce, o întreabă de ce l-a părăsit.

Ultimul mesaj trimis de Dimitrie Anghel este redactat în data de 27 octombrie 1914. Este vorba de un bilet scris pe patul de spital, după ce poetul a tras un foc de revolver asupra

Nataliei, iar apoi s-a împușcat în piept. Cuprins de remușcări, acesta dorește să știe dacă este considerat un criminal:

„Natalia,

Pentru liniștea definitivă a conștiinței mele în gravele momente în care mă găsesc, am absolut nevoie să știu dacă mă consideri ca pe un asasin sau nu.

Atitudinea ta pare să adeverească aceasta.

Anghel”

Se pare că, înainte de a muri, Dimitrie Anghel i-a spus doctorului Pîrvulescu care îl trata următoarele: „Să-i spui Nataliei că mor gândindu-mă la ea!”

Corespondența dintre Șt. O. Iosif, Natalia Negru și Dimitrie Anghel reflectă drama trăită de către trei oameni aflați în căutarea unei fericiri interzise.

BIBLIOGRAPHY

Natalia Negru, *Helianta*. Două vieți stinse. Mărturisiri, București, Editura Viața Românească, 1921.

Natalia Negru, *Durerile poeziei. Amintiri*, Tecucel, ianuarie 1934, Ediție și prefață de Ionel Necula, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2016.

G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ediție și prefață de Al. Piru, București, Editura Minerva, 1982.

Șerban Cioculescu, *Itinerar critic I*, București, Editura Eminescu, 1973.

Șerban Cioculescu, *Itinerar critic, II*, București, Editura Eminescu, 1976.

Corespondență, Ediție îngrijită, Note și Cuvânt înainte de Horia Oprescu, Editura Pentru Literatură, 1969